

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДІВ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

О. Д. Краєвська

Забезпечення високої якості професійної підготовки філологів передбачає перманентне оновлення змісту, методів, засобів та технологій освіти згідно тенденцій динамічного розвитку сучасного інформаційного суспільства та вимог до комунікативної діяльності означених фахівців. Підготовка майбутніх філологів до ефективної комунікативної діяльності особливо актуалізувалася у зв'язку з прагненням України до стрімкої інтеграції у європейське та світове співтовариство.

На сьогодні вкрай важливим завданням вищої школи є формування у філологів широкого культурологічного світогляду та навичок застосування практичної психології у процесі формування їх комунікативної компетентності.

Особливо важливими для розуміння сутності сучасної міжкультурної комунікації є ідеї М. Люстіга (M. Lustig) та Д. Коестера (J. Koester) викладені у праці «Міжкультурна комунікація: міжособистісна комунікація через культури» («Intercultural communication: interpersonal communication across cultures») [2], а також Д. О'Хейра (D. O'Hair), М. Вімана (M. Wiemann), Д. Маліна (D. Mullin) та Д. Тевена (J. Teven) у праці «Реальна комунікація» («Real Communication») [3]. Правила та необхідні навички міжкультурної взаємодії в численних та різноманітних ситуаціях міжнародної взаємодії розглядає Б. Дігнен (B. Dignen) та, на основі цього, пропонує модель гнучкого мислення у праці «Спілкування через культури» («Communicating across cultures») [1].

У процесі професійної підготовки філологів у ВНЗ вкрай важливо навчити означених фахівців ефективно та коректно спілкуватися з представниками інших культур, застосовувати мовні знання, уміння та навички з врахуванням культурних відмінностей. З цією метою доцільно застосовувати метод case-study (від англійського case – випадок) – метод активного проблемно-ситуативного аналізу, що базується на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань в межах реальних ситуацій (кейсів).

Метод case-study належить до неігрових імітаційних активних методів навчання, що дозволяє спільними зусиллями групи студентів проаналізувати комунікативну ситуацію, виробити практичні рішення, оцінити запропоновані алгоритми поведінки та вибрати найкращу комунікативну стратегію та засоби її реалізації у визначеному контексті міжкультурної комунікації. Для застосування даного методу необхідно створити та постійно поновлювати базу ситуацій реальної міжкультурної комунікативної взаємодії в межах спеціально створеного Інтернет блогу.

Психологічна підготовка до іншомовного спілкування філологів також заслуговує на увагу в освітньому процесі, адже ґрунтовна робота з формування іншомовної компетентності є часто недостатньою для реалізації цілей спілкування саме через брак навичок з практичної психології. Для розв'язання даної проблеми, пропонуємо поєднати вивчення технік психологічного тренінгу з процесом виконання різних типів вправ на заняттях з іноземної мови.

Варто зазначити, що таке поєднання відповідає принципам особистісно-орієнтованого навчання, адже виконання мовних вправ набуває глибшого змісту: оволодіння мовним матеріалом стає не ціллю, а засобом ефективного спілкування, конкретно обумовлює його зміст та цілі.

Зрозуміло, що психологічний тренінг, у традиційному розумінні, є спеціально організованим заходом, однак найсуттєвіші вправи тренінгу можливо і потрібно

виконувати в процесі формування комунікативної компетентності у вищому навчальному закладі.

Заняття з іноземної мови передбачають виконання різних типів вправ. За критерієм спрямованості вправи на видачу та прийом інформації, вправи бувають рецептивними, репродуктивними, рецептивно-репродуктивними, рецептивно-продуктивними та продуктивними. За критерієм комунікативності вправи поділяються на комунікативні, умовно-комунікативні та некомунікативні.

У комунікативному тренінгу застосовуються техніки активного слухання, що передбачає оволодіння вміннями самовираження та дії в процесі комунікації. Активне слухання направлене на формулювання та розв'язання комунікативних задач, водночас пасивне слухання – це лише зміна станів у процесі впливу комунікативних стимулів. Існує така класифікація технік активного слухання: на вміння розмовляти – техніки формулювання запитань та техніки малої розмови, на вміння почути та зрозуміти – техніка повторювання, техніка перефразування та техніка інтерпретації.

На заняттях з іноземної мови студенти-філологи навчаються грамотно складати різні види питальних речень: спеціальні питання, загальні, альтернативні та розділові. У тренінгу комунікативної компетентності теж навчаються правильно складати запитання, але не з граматичного, а комунікативного боку. Пропонуємо поєднати ці процеси, точніше ввести останній у навчальний процес, з метою забезпечення комунікативної готовності до застосування запитань замість формальної здатності скласти питальне речення.

За комунікативною функцією запитання поділяються на відкриті, закриті та альтернативні. Тренінг комунікативної компетентності робить наголос на розвитку техніки постановки відкритих запитань. Психологи стверджують, що зловживання альтернативними та закритими запитаннями є комунікативною проблемою. У межах техніки постановки запитань є можливість виконувати умовно-комунікативні та комунікативні вправи рецептивно-репродуктивного та продуктивного характеру.

Іншим аспектом тренінгу комунікативної компетентності є мала розмова – приємна, дещо невимушена, розмова про сімейні справи, хобі, певні потішні події [4]. Мета малої розмови – створити сприятливу психологічну атмосферу, закласти основи взаємної симпатії та довіри або відновити взаємну симпатію та довіру. У тренінгу використовуються чотири техніки малої розмови: цитування партнера, позитивні констатації, інформування та цікава розповідь. По суті, техніка цитування партнера є умовно-комунікативною, рецептивно-репродуктивною вправою, а позитивні констатації, інформування та цікава розповідь – комунікативні, репродуктивні вправи. Техніка малої розмови не лише дає знаряддя ефективного спілкування, а й пропонує його смислове наповнення, тобто відповідає на запитання «як» та «що» говорити.

Окрім вміння розмовляти, тренінг комунікативної компетентності розвиває вміння почути та зрозуміти за допомогою технік повторення (вербалізації ступеня А), перефразування (вербалізації ступеня Б), інтерпретації (вербалізації ступеня В). На заняттях з іноземної мови згадані вище техніки можуть відпрацьовуватися в рамках рецептивно-репродуктивних, комунікативних та умовно-комунікативних вправ.

Застосування психологічного та культурологічного підходів у формуванні комунікативної компетентності майбутніх філологів дозволяє суттєво підвищити якість їх професійної підготовки, адже передбачає оновлення змісту та методів навчання відповідно до вимог сучасної професійної комунікативної діяльності філологів.

Література

1. Dignen B. Communicating across cultures / Bob Dignen – Cambridge : Cambridge University Press, 2011 – 96 p.
2. Lustig M. Intercultural communication: interpersonal communication across cultures/ Myron W. Lustig, Jolene Koester – Boston : Pearson Education, 2010 – 395 p.

3. O'Hair D. Real Communication / Dan O'Hair, Mary Wiemann, Dorothy Imrich Mullin, Jason J. Teven – Boston, New York : Bedford/St. Martin's, 2012 – 642 p.

4. Сидоренко Е. В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 2008. – 208 с.

УДК 81-115 [811.111+811.161.2]

ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ РОЗМОВНОЇ МОВИ ЯК ОДНІЄЇ З ОСНОВНИХ ФОРМ ЇЇ ІСНУВАННЯ (на матеріалі назв транспортних засобів)

Ю. В. Куш

1. В теперішній час ніхто не має сумнівів, що мова як засіб спілкування виникає і розвивається тільки в суспільстві. Одже, мова – явище соціальне. Соціолінгвістика – галузь мовознавства, яка вивчає мову у зв'язку з соціальними умовами його існування. До одного з найважливіших понять соціолінгвістики відноситься *мовна варіативність*, яка є об'єктивною властивістю мовної системи та найяскравішим проявом еволюції мови. Вона забезпечує мовцю можливість не тільки вільно висловлювати свої думки, а й робити це різними засобами. В даному дослідженні розглядаються основні ознаки розмовної мови (далі РМ) як одного з варіантів її існування.

Значні результати у вивченні особливостей РМ в німецькій та українській мовах отримані у роботах У. Аммона, Х. Вернера, В. О. Горпинич, В. Д. Девкіна, А. І. Домашнева, Л. П. Крисіна, Г. С. Лозко, О. Б. Сиротініної.

Актуальність дослідження визначається, насамперед, необхідністю вивчення особливостей РМ як однієї з основних форм її існування.

Мета роботи полягає у вивченні загальних і відмінних особливостей розмовної німецької та української мови.

Об'єктом дослідження виступає німецька та українська РМ, предметом – її основні загальні і відмінні особливості.

2. Мовна варіативність є однією з центральних тем соціолінгвістики. В будь-який період історії система мови містить низку варіювальних одиниць і форми їх модулювання. Під *варіантами* розуміються форми і одиниці, які вільно чергуються, в межах однієї спільноти (Швейцер, 4).

РМ, одна з форм мови, яка реалізується переважно в усній формі в ситуації непередбаченого, невимушеного спілкування при безпосередній взаємодії партнерів комунікації. Розмовний стиль характеризується масовістю використання. Основна сфера реалізації РМ – повсякденна звичайна комунікація, яка відбувається у неофіційній обстановці. Носіями РМ є люди, які володіють літературною мовою, тобто за параметром «носій мови» даний різновид протиставлен, передусім діалектам й просторіччю. Багатьма лінгвістами вирішується питання, який саме фактор РМ визначає її сутність, також ведуться дискусії про межі РМ. Безперечним є те, що особливості РМ найбільш яскравіше виражаються при відчутті розкнутості та невимушеності. Окрім цього, РМ є засобом спілкування не з масами, а з одним або двома особами.

РМ має багато спільного з нелітературною мовою (діалекти, жаргони, просторіччя), оскільки їх об'єднує усна форма, непередбаченість, неофіційність і невимушеність спілкування. Розмовна повсякденна мова – найдавніша і основна форма існування мови. В до письмову епоху вона була пануючою, але не єдиною (поряд з фольклором, культовими, обрядовими та іншими різновидами усної мови). При всій її жвавості і безперервному оновленні РМ в основному своєму ядрі устоює від ударів часу і зберігається сторіччями (Девкин, 14).